

Årsbokstäfver och andra stämplor på Göteborgssilfver.

Af

Gustaf Upmark.

I en uppsats om »Årsbokstäfver på svenskt guld och silfver före 1759»¹ har jag uppvisat att stämpling med årsbokstäfver inom Stockholms guldsmedsämbe började redan år 1689 och fortgick ända till år 1759, då den för hela landet gällande förordningen om årsbokstafsstämpling å guld, silfver och tenn trädde i kraft. Under dessa 70 år hann man igenom trenne alfabet eller serier af årsbokstäfver nämligen A—Z (versaler) = 1689—1712, A—Z (kursiv) = 1713—1736 samt a—r (fraktur) = 1737—1758; sista serien slutade med r = 1758 och följande år 1759 betecknades som bekant med A, 1783 med A 2, 1807 med A 3 o. s. v.; innevarande år 1912 betecknas med K 7.

Det var emellertid icke endast mästarna af Stockholms guldsmedsämbe som använde dylik bokstafsstämpling före 1759. Stockholmsämbetet var »hoffwedh embetet i Rikit offuer guldsmedener» och dess älderman hade jämte riksvärdien öfveruppsikt öfver de andra ämbetena. Till ämbetena i landsortsstäderna nedsändes skrivelser med afskrifter af de ordningar och reglementen som tillämpades i Stockholm, hvilka sedermera lände till efterrättelse inom de smärre städernas guldsmedsämbe. För öfrigt var det icke endast guldsmedsämbetena om hvilka detta gällde.

I min ofvan omtalade uppsats om Stockholmsguldsmedernas årsbokstäfver påpekade jag att årsbokstafsstämpling äfven användes inom ett flertal guldsmedsämbe i andra städer, ehuru serierna

¹ Tryckt i festskriften »Till Oscar Montelius 19°/03» och i Meddelanden från Svenska Slöjdföreningen 1903.

där icke synas hafva sammanfallit med Stockholmsserierna. — Med användande af samma metod som den jag använde för att konstatera de stockholmska årsbokstäfvernas kronologi har jag sedermera kunnat bestämma denna kronologi äfven i fråga om ett par andra städers guldsmedsämbeten. Sålunda har jag i artikeln »Guldsmedskonsten» i Nordisk familjebok (Band 10, tryckt 1909) nämnt, att man inom Göteborgs guldsmedsämbete började med årsbokstafsstämpling år 1693. Några bevis för sistnämnda påstående har jag dock icke framlagt; det är detta som jag här nedan vill göra.¹

Vid undersökning af silfverföremål tillverkade i Göteborg under 1700-talets förra del finner man att därstädes användts tre årsbokstafsserier efter hvarandra, nämligen först versaler A, B, C, D etc. därefter skrifstil *A*, *B*, *C*, *D* etc. samt slutligen ånyo versaler A, B, C, D etc. — Utan vidare kunna vi ju antaga, att dessa serier liksom i Stockholm innehållit 24 bokstäfver. För att finna anknytningar mellan bokstäfverna och vissa bestämda kalenderår, fastställa seriernas kronologi, är man hänvisad till sådana föremål som jämte årsbokstaf bära annan beteckning angående sin tillkomsttid. Sådana beteckningar utgöra inskrifter som omtala att ett föremål blifvit gjordt eller skänkt till någon eller till minne af något det eller det året. — För fastställandet af Stockholmsseriernas kronologi hade jag undersökt icke mindre än 62 st. på detta sätt dubbel-daterade föremål. För Göteborgsserierna har jag visserligen icke anträffat mera än 21 stycken dylika bevis, men några af dessa äro så pass bindande att de, sammanställda med de öfriga, torde kunna anses tillfullo bevisa riktigheten af den kronologi till hvilken jag kommit, och som framgår af nedanstående tabell.

Den säkraste utgångspunkten för bestämmande af kronologien inom Göteborgsguldsmedernas årsbokstafsserier från denna tid erbjuder en i Göteborgs Museum förvarad välkomma, som fordom tillhört snickaregesällskapet i Göteborg. Den bär årsbokstafven *A* samt en inskrift, enligt hvilken den är »gemacht worden Den 3 Juny

¹ Manuskriptet till föreliggande uppsats var färdigt i oktober 1911.

I.		II.		III.	
A	1693	<i>A</i>	1717	A	1741
B	1694	<i>B</i>	1718	B	1742
C	1695	<i>C</i>	1719	C	1743
D	1696	<i>D</i>	1720	D	1744
E	1697	<i>E</i>	1721	E	1745
F	1698	<i>F</i>	1722	F	1746
G	1699	<i>G</i>	1723	G	1747
H	1700	<i>H</i>	1724	H	1748
I	1701	<i>I</i>	1725	I	1749
K	1702	<i>K</i>	1726	K	1750
L	1703	<i>L</i>	1727	L	1751
M	1704	<i>M</i>	1728	M	1752
N	1705	<i>N</i>	1729	N	1753
O	1706	<i>O</i>	1730	O	1754
P	1707	<i>P</i>	1731	P	1755
Q	1708	<i>Q</i>	1732	Q	1756
R	1709	<i>R</i>	1733	R	1757
S	1710	<i>S</i>	1734	S	1758
T	1711	<i>T</i>	1735		
U	1712	<i>U</i>	1736		
V	1713	<i>V</i>	1737		
X	1714	<i>X</i>	1738		
Y	1715	<i>Y</i> _(Y)	1739		
Z	1716	<i>Z</i>	1740		

Anno 1717». De öfriga stämplarna äro Göteborgs stadsstämpel, ett monogram med bokstäfverna G. B. (Göte-Borg) under krona, samt mästartestämpel med initialerna F. S. S. inom hjärtformig ram (jfr fig. 5), angifvande guldsmeden Friedrich Sigmund Signeul, som var verksam under åren 1710—1720. — Inskriftens ordalag: »gemacht worden» tyda på att årsbokstafven *A* betecknar inskriftens årtal, 1717.

Samma resultat: *A* = 1717 ger en i Nordiska Museet befintlig s. k. begrafningssked som har årsbokstafven *A* och följande inskrift: »Dorothea von Ackern. Mein nahme steht geschrieben bey denen die Gott lieben. Nata d. 23 Feb. 1659 Denata d. 17 Jan. 1717.» — Skeden har enligt gammalt bruk blifvit bortskänkt vid Dorothea v. Ackerns begrafning, som ägde rum den 27 januari 1717;¹ sannolikt har den blifvit tillverkad för detta ändamål. Mästaren är enligt stämplarna (fig. 5) densamme Friedrich Sigmund Signeul, som förfärdigat den nyss omtalade välkomman.

Med utgångspunkt från år 1717 som betecknades med *A* och under antagande att den före detta år använda årsbokstafsserien äfven begynt med bokstafven A och omfattat ett alfabet med 24 bokstäfver, föras vi till antagandet att detta A betecknar år 1693, B år 1694 o. s. v., Z år 1716 — se ofvanstående tabell I.

Till en början stämmer detta antagande väl med W. Bergs uppgifter angående instiftandet af ett guldsmedsämbe i Göteborg, hvilket skall hafva skett år 1692 på grund af en skrifvelse från Stockholm. Denna skrifvelse torde vara identisk med den som riksvärdien Antoni Grill den 9 september 1690 tillsände äldermannen Joh. Hinrich Straub och hvaraf en den 12 maj 1691 vidimerad afskrift finnes i Kungl. Biblioteket — se bilaga. — En skrifvelse af alldeles samma innehåll² tillställdes den 20 juni 1691 guldsmederna i Karlskrona och gaf anledning till konstituerandet i vedertagna former af därvarande guldsmedsämbe. — I skrifvelsen till Göteborgs-ämbetet bestämdes bland annat att alla guldsmeder i Västergötland, Halland och Bohuslän skulle lyda under ämbetet i Göteborg. Att

¹ W. Berg, Samlingar till Göteborgs historia III, 552.

² I Nordiska Museets arkiv.

ämbetet först under år 1693 vunnit stadga och trädtt i regelbunden verksamhet synes framgå dels af en detta år till magistraten framställd anhållan om utseende af en »amptsherre», dels ock däraf att de två äldsta skräböcker, tillhörande ämbetet, som bevarats till vår tid, bägge begynna med år 1693, nämligen »In- och Uthskrifningz Book för Guld Smed Ämbetet uthi Götheborgh A:o 1693» samt »Guldsmed Iådanz Räckenskapz Book uprättat A:o 1693».¹

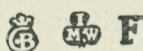

Fig. 1.

Fig. 4.

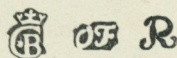

Fig. 8.

Fig. 2.

Fig. 5.

Fig. 9.

Fig. 3.

Fig. 6.

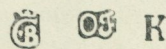

Fig. 10.

Fig. 7.

Fig. 1—10. Stämplat på Göteborgssilfver före 1759.

Fig. 1. Johan Martin Winterstein, 1698. Fig. 2. Johan Martin Winterstein, 1699. Fig. 3. Sven Wallman, 1704. Fig. 4. Abraham Wirgman, 1716. Fig. 5. Friedrich Sigmund Signeul, 1717. Fig. 6. Hans Sahlström, 1719. Fig. 7. Herman Hermansson, 1726. Fig. 8. Olof Fernlöf, 1733. Fig. 9. Anders Hafrin, 1742. Fig. 10. Olof Fernlöf, 1750.

Året 1693 inledde tydligen en ny epok i Göteborgs guldsmeds-ämbetes historia, som bl. a. också betecknades däraf, att man då började stämpla sina tillverkningar med årsbokstaf. De med dubbeldatering försedda, af mig undersökta föremål som ytterligare bevisa detta äro följande (kolumnen längst till vänster upptager den årsbokstaf som föremålet bär, därefter till höger det år, som bokstafven enligt min kronologi bör beteckna och slutligen längst till höger föremålen själfva med deras inskrifter och datering):

¹ W. Berg, a. a. I. 309—311.

Serien I.

- F 1698. *Sked*, »matskedstyp», med graverad dekoration, en framställning af Jesu dop samt en lång inskrift på tyska, daterad 1698 och undertecknad J. M. Winterstein (fig. 29). Stämplarna (fig. 1) angifva Johan Martin Winterstein, omtalad som mästare i Göteborg 1693, † 1702. — Den omständigheten att den graverade inskriften är undertecknad af själfva den guldsmed som gjort skeden gör det ju högst sannolikt att årsbokstafven F betecknar inskriftens årtal. Tillhör grefve W. v. Hallwyl, Stockholm.
- F 1698. *Skylt*, hängande på snickaregesällskapets i Göteborg välkomma, daterad 1699. Göteborgs Museum.
- G 1699. *Sked*, s. k. begrafningssked med inskrift: Volrath Tham Natus A:o 1629 d. 14. Aug. Denatus A:o 1700 d. 2. 8-br. Voll Rath getreu zu dieser zeit Hat gott bekröhnt mit Seeligkeit». — Förfärdigad enl. stämplarna (fig. 2) af Johan Martin Winterstein, † 1702. — Tillhör fru H. Tham, Stockholm. — Begrafningsskedarna som bortskänktes vid den persons begrafning, hvars namn, födelse- och dödsår de bära, äro alltid af en enkel, vanlig matskedstyp och kunde säkerligen tagas bland de skedar som guldsmederna hade på lager; detta kan förklara hvarför årsbokstafven, som betecknar tillverkningsåret, stundom anger ett eller annat år tidigare än vederbörandes å skeden graverade dödsår.
- H 1700. *Sked*, daterad 1700 och enligt stämplarna utförd af Johan Martin Winterstein † 1702. — I konsthandeln i Stockholm, 1909.
- K 1702. *Skylt*, hängande på snickaregesällskapets i Göteborg välkomma, daterad 1703. — Göteborgs Museum.
- M 1704. *Sked*, s. k. begrafningssked med inskrift: »Johan Amija Natus A:o 1685 d. 28 Octob. Denatus A:o 1705 d. 3

Martz». Stämplarna (fig. 3) beteckna Sven Wallman, mästare 1690, † 1706. — Nordiska Museet.

- Z 1716. *Sked*, s. k. begrafningssked med inskrift: »Sven Ugla Natus d. 25. Julij 1687 Denatus d. 4. Augusti 1716. Den korset här drager Der kronan mottager.» Stämplarna (fig. 4) angifva Abraham Wirgman, mästare 1709, † 1761. — Nordiska Museet.

Serien II.

- A 1717. *Välkomma*, som tillhört snickaregesällskapet i Göteborg, enligt inskrift: »gemacht worden Den 3. Junij Anno 1717» — jfr ofvan sid. 2. — Göteborgs Museum.
- A 1717. *Sked*, s. k. begrafningssked, med inskrift erinrande om Dorothea v. Ackerns begrafning år 1717. — Jfr ofvan sid. 4; stämplarna (fig. 5). — Nordiska Museet.
- C 1719. *Sked*, s. k. begrafningssked med inskrift: »Natus 1654 d. 8 Janu. Denatus 1719 d. 16. Nov. H. W.» samt graverad vapensköld med adliga ätten Wennerstiernas vapen. H. W. beteckna Hans Peterson Wennerstierna. Stämplarna (fig. 6) angifva såsom mästare guldsmeden i Göteborg Hans Sahlström, verksam 1711—1719. — Nordiska Museet. — Utom inskriftens datum (1719) talar här äfven den omständigheten att guldsmeden Hans Sahlström ej omtalas senare än 1719 bestämdt för att skeden icke kan vara gjord *senare* än detta år.
- H 1724. *Dryckeskanna*, cylindrisk, på tre kulfötter, daterad 1724, förfärdigad enligt stämplarna af guldsmeden i Göteborg Herman Hermansson († 1745). — Sålles på auktion hos H. Bukowski, Stockholm, 1910.
- K 1726. *Sked*, s. k. begrafningssked, med inskrift »Anna Dorothea Tham nata Biehusen, nata 1691 d. 10 Augustij Denata d. 5. Aprill 1729» samt ätten Thams vapen, förfärdigad af Herman Hermansson († 1745), stämplarna fig. 7. — Frih. Gustaf Tamm, Stockholm, samt ett annat exemplar hos Dr. O. Smith, Karlshamn.

- N* 1729. *Dryckeskanna*, cylindrisk, på tre kulfötter, daterad 1729 och enligt stämplarna förfärdigad af Olof Fernlöf, som blef mästare i Göteborg 1720, † 1765. — I konsthandeln i Stockholm år 1909.
- P* 1731. *Bägare*, liten, enkel, daterad 1731; tillverkad af Olof Fernlöf, † 1765. — Bukowskis konsthandel, Stockholm, 1902.
- R* 1733. *Sked*, odaterad, af Olof Fernlöf, † 1765; stämplad fig. 8. — Grefve W. v. Hallwyl, Stockholm.
- X* 1738. *Bägare*, liten, enkel, daterad 1738; enligt stämplarna förfärdigad af Abraham Wirgman i Göteborg, mästare 1709, † 1761. — Fru A. Nyströms konsthandel, Stockholm, 1904.

Följande årsbokstaf borde ju rätteligen vara *Y* (= 1739) men man synes i stället hafva använt *Y* af versaltyp, liknande det *Y* i serien I som betecknar 1715. Beviset härför utgör ett ovalt fat (fig. 24) med rikt drifven dekoration, som tillhör auditören Hjalmar Kreüger i Växiö; det är enligt stämplarna tillverkad af guldsmeden i Göteborg Anders Hafverin (Hafrin), som blef mästare 1727 och afled 1754. Under hans mästartid förekom bokstafven *Y* (*Y*) som årsbokstaf blott en gång nämligen 1739. — För att bestämma huruvida *Y* betecknar 1715 eller 1739 måste man sålunda kunna tolka äfven mästarstämpeln.

Serien III.

- B* 1742. *Bägare*, liten, enkel, daterad 1742, förfärdigad af Anders Hafverin (Hafrin) († 1754). I konsthandeln i Stockholm 1910. — En bägare (fig. 25) med punsad dekoration och alldeles samma stämplad (fig. 9), odaterad, finnes i Nordiska Museet.
- D* 1744. *Bägare*, liten, daterad 1744, enligt stämplarna förfärdigad af Olof Fernlöf, mästare 1720, † 1765. — Antikvitetshandlaren Nachemsohn, Stockholm 1903. — Samme mästare har tillverkat ett par i Nordiska Museet befintliga
- K* 1750. saltkar i rokokostil (fig. 21), med årsbokstafven *K* = 1750

(fig. 10), hvilka räddades å Chr. Hammers bekanta auktioner i Köln år 1893.

- N 1753. *Bägare*, som tillhört tunnbindaregesällskapet i Göteborg, daterad 1756. — Göteborgs Museum.
- P 1755. *Välkomma*, som tillhört klensmedsämberet i Göteborg daterad, å fanan på locket, 1757. Enligt stämplarna tillverkad af Mathias Grahl, mästare 1740, † 1776. — Göteborgs Museum.
- S 1758. *Dryckeskanna*, cylindrisk, på tre kulfötter, med medalj i locket; förfärdigad af Olof Fernlöf, † 1765. — I privat ägo, Fiskebäckskil, enl. uppgift af intendent Ax. Nilsson, 1903. — Kannan är visserligen odaterad, men den omständigheten att bokstafven S (= 1758), som ju bör vara den sista i serien III, förekommer, visar att serierna icke kunna hafva börjats senare än 1693. — Alldeles uteslutet är det dock icke att S (versal-typ) kunnat ingå i serien II, i stället för *ℒ*, liksom det förut omtalade Y i stället för *Ÿ*. I så fall skulle kannan vara gjord 1734, hvilket icke är otänkbart ity att Olof Fernlöf blef mästare redan 1720.

Följande år, 1759, började, såsom ofvan nämndes, de ännu i dag gällande officiella årsbokstafsserierna.

* * *

De stämplor, som utom årsbokstäfverna förekomma på Göteborgsguldsmedernas tillverkningar, äro stadsstämpeln och mästarnas egna stämplor; före 1752 förekommer naturligtvis därjämte den s. k. åldermansrankan, märket efter det verktyg hvarmed man skafde utaf den kvantitet metall som behöfdes för profningen, hvilket efter 1752 utbyttes mot riksvapnets tre kronor.

Under den tid hvarom här ofvan är fråga, 1693—1759, utgjordes stadsstämpeln af bokstäfverna GB (= Göte-Borg) sammanbundna till ett monogram under krona, samt med en punkt eller en liten stjärna inuti mellan de båda bokstäfverna (jfr fig. 1—4, 6—10). Ett enda exempel har jag därjämte sett, där mellan bokstäfverna är insatt

ett mot höger vändt upprättstående lejon öfver tre strömmar (fig. 5) erinrande om Göteborgs stadsvapen. Denna stadsstämpel förekommer på den ofvan omtalade Dorothea v. Ackerns begrafningssked, förfärdigad år 1717 af Friedrich Sigmund Signeul.

Mot slutet af 1700-talet ersattes mongrammet G. B. af den nu brukliga stadsstämpeln ett krönt G.¹ Ännu så sent som 1819 har jag dock konstaterat den gamla monogramstämpeln (se fig. 16).

* * *

Fig. 11.

Fig. 12.

Fig. 13.

Fig. 14.

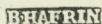

Fig. 15.

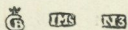

Fig. 16.

Fig. 17.

Fig. 11—17. Stämplor å Göteborgssilfver, efter 1759.

Fig. 11. Jacob Blomsterwall. Fig. 12. Melchior Faust. Fig. 13. Melchior Faust.
Fig. 14. Mathias Grahl. Fig. 15. Bengt Hafrin. Fig. 16. Johan Malmstedt, 1819.
Fig. 17. Andreas Reutz.

Först när man säkert kan bestämma årsbokstäfvernas betydelse enligt ofvanstående tabell är det möjligt att med full säkerhet tolka mästarnas egna stämplor. — I sitt ofvan citerade stora arbete »Samlingar till Göteborgs historia» har Wilhelm Berg meddelat en förteckning öfver mästarna inom Göteborgs guldsmedsämbe från dess äldsta tid till år 1846, då de gamla skråförfattningarna upphäfdes.² — Såsom ofvan nämndes lydde under Göteborgs guldsmedsämbe en mängd mästare i kringliggande städer, hvilka under tiden före 1759 begagnade årsbokstafsstämpling, som dock icke synes hafva sammanfallit med de ofvan utredda Göteborgsserierna.

Den förteckning öfver Göteborgsguldsmeder, som här nedan meddelas stöder sig på den af W. Berg uppgjorda, med uteslutande af de mästare som icke voro bosatta i Göteborg. — Då Berg icke inlåtit sig på något försök till att sätta de mästarstämplor, som an-

¹ W. Berg, a. a. I, 314.

² W. Berg, a. a. I. 315—326, där äfven en mängd biografiska uppgifter finnas om de olika mästarna.

träffas på Göteborgssilfver, i sammanhang med respektive mästare, har jag, där sådant varit möjligt, d. v. s. där jag sett föremål som på grund af stämplarna kunnat tillskrifvas en bestämd mästare, i min förteckning angifvit hur denna stämpel sett ut. — För öfverskådlighetens skull har jag i kolumnen längst till höger anført de år, mellan hvilka hvarje mästare eller hans änka höll verkstad. Detta för att underlätta tolkningen af hittills okända Göteborgsstämplarna. Af denna anledning har jag också trott det vara lämpligast att upptaga mästarne i alfabetisk ordning. — Skillnaden mellan guldarbetare eller juvelerare, som endast fingo arbeta i guld, och silfverarbetare upprätthölls enligt Berg i Göteborg till år 1815.

Förteckning öfver mästare, 1692—1846.

ABELLIN, JOHAN. Mästare 26 april 1773, var död 7 nov. 1791.	1773—1791
AHRENBURG, CARL PETTER. Juvelerare, erlade mästarpengar 1753; lefde 1791.	1753—1791
ALSING, HANS CHRISTOPHER (GEORG). Mästare 11 mars 1775, var död 16 jan. 1783. Stämpel H. C. A. inom rektangulär ram å en präktigt ciselerad dosa i Kulturhistoriska Museet, Lund, förfärdigad 1778.	1775—1783
BJÖRKLUND, P. M. Mästare 4 nov. 1825, lefde 27 febr. 1832.	1825—1832
BLOMSTERWALL, JAKOB. Mästare 7 juli 1778, var död 17 juni 1806; bisittare i guldsmedsämberet 1793—1804, enligt i Nordiska Museet befintliga af honom undertecknade handlingar. Stämpel ^I _{B W} inom klöfverbladformig ram (fig. 11), å ett sockerskrin från år 1883 (fig. 18) i ingenjör C. R. Lamms samling.	1778—1806
BLOMSTERWALL, JOHAN DANIEL. Mästare 10 juli 1810, ålderman 1822—1841, † 1841. Änkan, Sofia Albertina Signeul, höll verkstad 1842—43. — Stämpel BLOMSTERWALL, inom rektangulär ram,	1810—1841 (1842—1843)

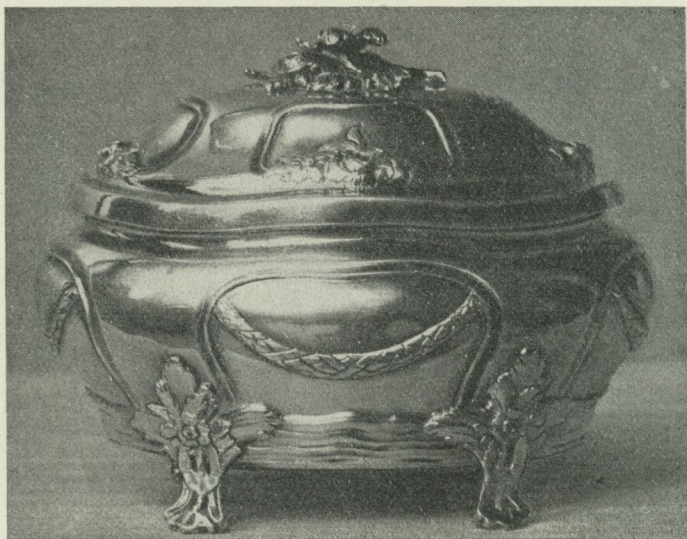

Fig. 18. Sockerskrin
af Jacob Blomsterwall, Göteborg, 1783. Höjd: 0,117 m. Längd: 0,15 m.
Ingeniör C. R. Lamm, Näsby.

Fig. 19. Sockerskrin
af Melchior Faust, Göteborg, 1800. Höjd: 0,165 m. Diam.: 0,145 m.
Grefve W. v. Hallwyl, Stockholm.

Fig. 20. Gräddsnäcka
af Melchior Faust, Göteborg, 1779. Höjd: 0,124 m. Längd: 0,195 m.
Ingeniör C. R. Lamm, Näsby.

Fig. 21. Saltkar
af Olof Fernlöf, Göteborg, 1750. Höjd: 0,044 m. Längd: 0,094 m.
Nordiska Museet, n:o 77.094.

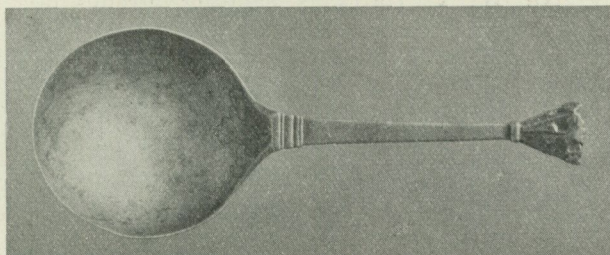

Fig. 22. Sked
af Olof Fernlöf, Göteborg, 1733. Längd: 0,144 m. Bladets bredd: 0,055 m.
Grefve W. v. Hallwyl, Stockholm.

- å ett sockerskrin förfärdigadt 1837; i konsthandeln i Stockholm 1904.
- BRUNOW, NICOLAUS. Mästare 1697. 1697.
- CARLSTRÖM, OLOF. Juvelerare, mästare 9 okt. 1807. 1807.
- CEDERGREN, ANDERS. Mästare 25 nov. 1806, † 1834. 1806—1834
- CELSING, HANS CHRISTOFFER. Omtalad 1775—1783. 1775—1783
- CRONHAMN, J. F. Mästare 13 okt. 1835, var död 16 april 1844, änkan fortsatte verkstaden. 1835—1844 (1844—)
- ECKMAN, ANDERS LORENTZEN. Mästare 2 april 1756; flyttade till Stockholm 1761. 1756—1761
- EKEBERG, ADOLF FREDRIK. Mästare 30 oktober 1795, lefde 29 mars 1842. — Stämpel: EKEBERG inom rektangulär ram, å en tekanna af år 1799, sockerskålar m. fl. föremål. 1795—1842
- EKESTRÖM, BALTZAR. Mästare 1694, omtalad 1711. 1694—1711
- ENGSTRÖM, ANTON ELOF. Mästare 27 maj 1846. 1846
- ERICSSON, NILS. Mästare 1696. 1696
- FAST, JOHAN. Juvelerare, mästare 16 febr. 1760, † 1783. 1760—1783
- FAUST, MELCHIOR. Mästare 19 juni 1767, då han öfvertog sin svärfaders, Otto Fernlöfs, verkstad; senast omtalad 14 nov. 1815; bisittare 1793—1808, enligt handlingar i Nordiska Museet. Stämpel: M. FAUST (fig. 12) eller FAUST (fig. 13) inom rektangulär ram å diverse föremål, sockerskrin (fig. 19) i grefve W. v. Hallwyls samling, gräddsnäcka (fig. 20) i ingenjör C. R. Lamms samling m. m. 1767—1815
- FERNLÖF, OLOF. Mästare 1720, älderman 1756—1759, † 1765. Änkan, Anna Elisabeth Winterstein, höll verkstaden 1765—1767, då den öfvertogs af mågen Melchior Faust. — Stämpel: OF inom ore gelbunden ram (fig. 8 och 10) å dryckeskanna i Nationalmuseum, bågare, saltkar (fig. 21) i Nordiska Museet, skedar (fig. 22) m. fl. föremål. 1720—1765 (1765—

GRAHL, MATHIAS. Mästare 1740, ålderman 1763—1771, gift med en dotter till guldsmeden Abraham Wirgman, † 1776. — Stämpel: <i>MG</i> (fig. 14) inom ram, å klensmedsämhetets i Göteborg välkomma dat. 1757; sockerbössa (fig. 23) från 1771 i C. R. Lamms samling.	1740—1776
GROON, JONAS MATSSON. Mästare 1695—1708.	1695—1708
GÖKBLAD PETRUS. Mästare 25 febr. 1842.	1842—
HAFVERIN (HAFRIN), ANDERS. Mästare 1727, lefde 1754. — Stämpel A. H. inom oval ram jämte en ström och tre rosor (fig. 9) denna stämpel finnes å ett ovalt fat (fig. 24) tillhörigt auditör Hj. Kreüger, Växiö, på en bägare (fig. 25) i Nordiska Museet, på en pokal tillhörig bagarämbetet i Göteborg, i Göteborgs Museum m. fl. I Froheska samlingen i Köpenhamn fanns en stor dryckeskanna med årtalet 1727 (det är då And. Hafrin blef mästare) inom stämpelovalen. Stämpeln: A: HAFRIN inom rektangulär ram å en dosa i rokokostil.	1727—1754
HAFVERIN (HAFRIN), BENGT. Mästare 14 maj 1770, var död 26 oktober 1803. — Stämpel: B. HAFRIN (fig. 15), HAFRIN, — B. H., alla inom rektangulär ram; ett praktfullt sockerskrin (fig. 26) i rokokostil, af år 1771, i grefve W. v. Hallwyls samling, Stockholm, m. fl. arbeten.	1770—1803
HALCK, JOHAN HINRICH. Juvelerare, var mästare 1702, ålderman 1715 till sin död som inträffade före 1725.	1702—1725
HALCK, JOHAN CHRISTIAN. Juvelerare, den föregåendes son, mästare 1729, burskap 1731, var död 10 maj 1759.	1729—1759
HERMANSSON, ALEXANDER. Mästare 1694—1696.	1694—1696
HERMANSSON, HERMAN. Mästare (1702?) 1705, ålderman före 1740, † 1745; gift med en dotter af	1702—1745

Fig. 23. Sockerbössa

af Mathias Grahl, Göteborg, 1771. Höjd: 0,225 m. Ingeniör C. R. Lamm, Näsby.

Fig. 24. Fat

af Anders Hafrin, Göteborg, 1739. Längd: 0,37 m. Bredd: 0,275 m.
Auditör Hjalmar Kreüger, Växiö.

Fig. 25. Bägare
af Anders Hafrin, Göteborg, 1742. Höjd: 0,084 m. Diam.: 0,073 m.
Nordiska Museet, n:o 115,620.

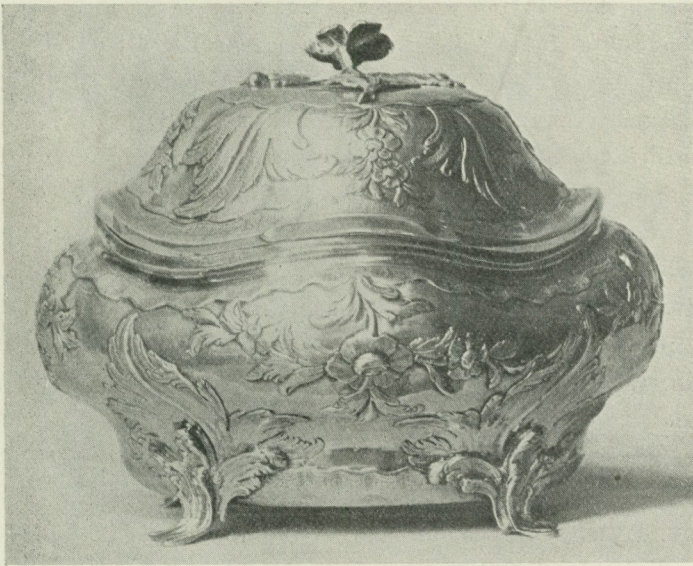

Fig. 26. Sockerskrin
af B. Hafrin, Göteborg, 1771. Höjd: 0,129 m. Längd: 0,17 m.
Grefve W. v. Hallwyl. Stockholm.

- guldsmeden Johan Martin Winterstein, hvars verkstad han öfvertog. Stämpel: $\begin{smallmatrix} H & H \\ S \end{smallmatrix}$ inom oregelbunden ram (fig. 7), å en dryckeskanna (1724) och tvänne skedar.
- HOLMER, JONAS. Juvelerare, mästare 31 juli 1801, var död 30 mars 1819. 1801—1819
- HOLMSTEDT, P. J. Mästare från Askersund, flyttade till Göteborg 1828 och 1837 till Strömstad, enl. anteckning i Jönköpings guldsmedsämbetes protokoll i Nordiska Museet. 1828—1837
- HÖBERG, ANDERS. Mästare 1694. 1694
- HÖBERG, JOHAN LARSSON. Mästare 1692—1696. 1692—1696
- JUNGMARKER (LJUNGMARCKER), JOHAN CHR. Var mästare 1756, älderman 1771—1777; hade 1776 ej på flera år haft verkstad; ej omtalad efter 9 juni 1780. Stämplat: I. C. IUNGMARCKER, — I. C. I. — båda inom rektangulär ram. Af honom murargesällskapets i Göteborg välkomma, 1761, i Göteborgs Museum; vinkanna, 1767, i Caroli kyrka i Borås (meddelande af dr. G. Blomgren); en dubbelpipig tekanna (fig. 27), 1768, i C. R. Lamms samling, Näsby, en praktfull kaffekanna, 1774, i Kunstgewerbemuseum i Hamburg, m. m. 1756—1780
- JUNGMARKER (LJUNGMARCKER), ANDERS CHR. Mästare 14 nov. 1815, lefde 24 juli 1827. — Stämplat: IUNGMARKER, — A. C. I. båda inom rektangulär ram. 1815—1827
- LANDSTRÖM, ERIK. Mästare 11 maj 1779, var död 10 juni 1800. 1779—1800
- LARSSON, LARS. Blef mästare i Stockholm 1843, och 5 juli 1844 i Göteborg: firma L. Larsson & Co. 1844—
- LUND, JOHAN. Mästare 16 jan. 1784—18 juli 1785. 1784—1785
- LYON, WILLIAM. Mästare 19 februari 1834. Mästarbrevet finnes i Nordiska Museets skräarkiv; mästerstycket utgjordes af en snusdosa af guld. 1834—

MALMSTEDT, JOHAN. Mästare 19 mars 1783; under- tecknar såsom bisittare den 23 maj 1808 ett ge- sällbref (i Nordiska Museet); ålderman 1810— 1822; ej omtalad efter 27 februari 1832. Gift med guldsmeden H. Chr. Alsings änka. — Stämp- lar: MALMSTEDT, — I. M. S. (fig. 16), båda inom rektangulär ram; af honom gräddkanna m. m.	1783—1832
MELCHIORSSON, ORM. Mästare 1694—1705.	1694—1705
MICHELBOG (MECKLENBURG), JAKOB. Mästare 1696.	1696
MÅRD, NIKLAS. Mästare 1737, † 1740.	1737—1740
ORTH, JOHAN HINRICH FLORENTZ. Juvelerare, mästare 1738, lefde 1752.	1738—1752
PETSCHLER, FREDRIK. Mästare 13 nov. 1813; under- tecknar som bisittare år 1834 ett mästarbref (i Nordiska Museet), var död 9 mars 1840.	1813—1840
REUTZ, ANDREAS. Mästare 19 juni 1767 (hade 1758 såsom gesäll arbetat hos åldermannen i Stockholm Joh. Collin); ålderman 1777—1810, då han afled. Har såsom ålderman undertecknat gesällbref, i Nordiska Museets arkiv. — Stämpel: A. REUTZ (fig. 17) inom rektangulär ram: sockerskrin i C. R. Lamms samling, Näsby (fig. 28).	1767—1810
RISÉN, ANDERS. Omtalas 1 nov. 1799, hade uppsagt burskap 18 okt. 1825.	1799—1825
RYBERG, LARS PETTER. Juvelerare, mästare 8 juni 1797, var död 29 augusti 1812.	1797—1812
SAHLSTRÖM, HANS. Erlade mästartpengar 1711, ej om- talad efter 1719. — Stämpel H. S. (fig. 6) å be- grafningssked gjord 1719, i Nordiska Museet.	1711—1719
SCHRÖDER, NICOLAUS. Mästare 1694.	1694
SIGNEUL, FRIEDRICH SIGMUND. Mästare 1710, omtalad 1720. — Stämpel F^S inom hjärtformig ram (fig. 5); af honom snickargesällernas i Göteborg väl- komma i Göteborgs Museum, begrafningssked i Nordiska Museet, båda från år 1717.	1710—1720

Fig. 27. Tekanna
af Joh. Chr. Jungmarker, Göteborg, 1768. Höjd: 0,191 m. Längd: 0,257 m.
Ingeniör C. R. Lamm, Näsby.

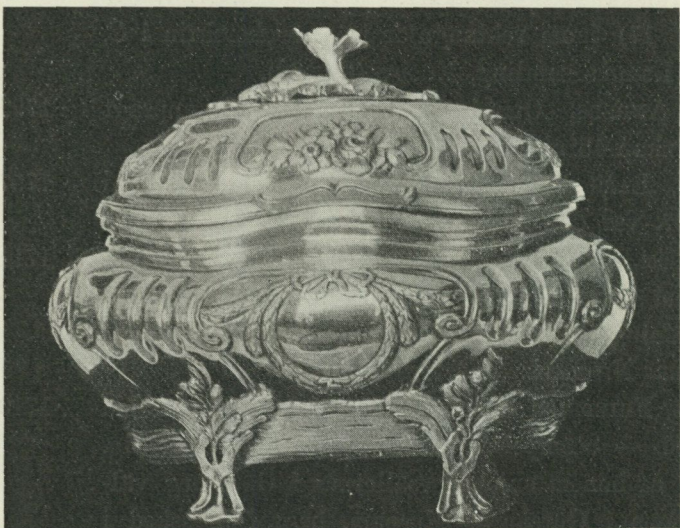

Fig. 28. Sockerkrin
af Andreas Reutz, Göteborg, 1778. Höjd: 0,13 m. Längd: 0,161 m.
Ingeniör C. R. Lamm, Näsby.

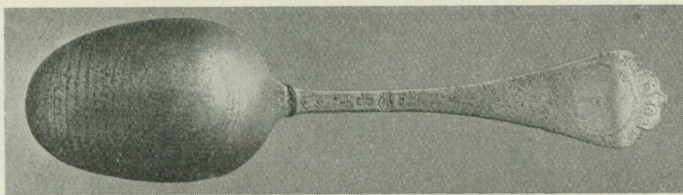

Fig. 29. Sked

af Johan Martin Winterstein, Göteborg, 1698. Längd: 0,195 m. Bladets bredd: 0,049 m.
Grefve W. v. Hallwyl. Stockholm.

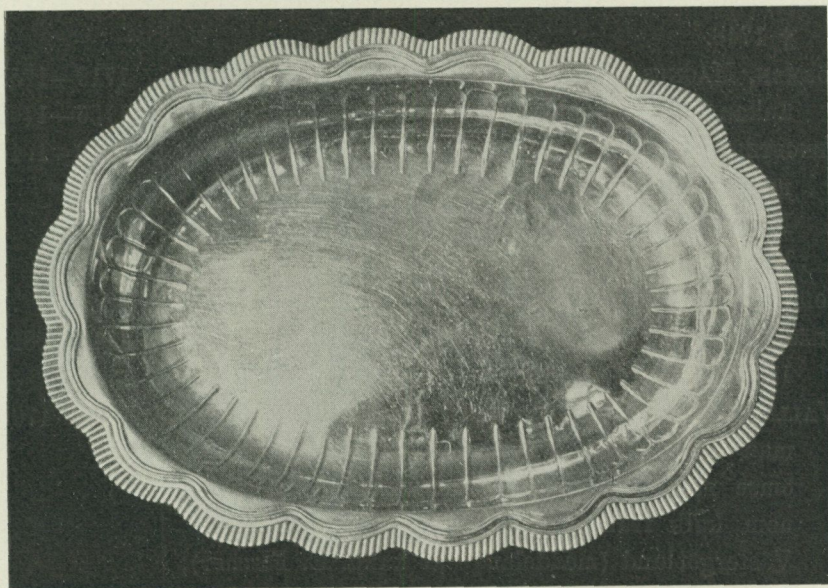

Fig. 30. Fat

af Abraham Wirgman, Göteborg, 1718. Längd: 0,347 m. Bredd: 0,247 m.
Grefve Nils Mörner, Herrborum.

SPRINCKHORN, HANS. Var mästare 1694, ålderman 1703—1715, † 1715.	1694—1715
STELTZNER, MICHAEL. Mästare 1693, gift 1692 med en dotter till guldsmedsåldermannen Sven Wallman; flyttade 1698 till Lidköping	1693—1698
STRAUB, JOHAN HINRICH. Var ämbetets ålderman 1692—1696; till honom sändes från riksvärdien Antoni Grill skråartiklarna för ämbetet i Göteborg, daterade 9 sept. 1690, enligt hvilka under ämbetet skulle lyda alla guldsmeder i Västergötland, Halland och Bohuslän (se bilaga). År 1710 ägde Straub hus vid Drottninggatan i Göteborg.	1690—1710
STRAUB, JOHAN FREDRIK. Mästare 1722.	1722—
STRAUB, GUSTAF HINRICH. Erlade mästarpenningar 1742, † 1748.	1742—1748
SÖRMAN, MAGNUS. Mästare 1719, var död 24 maj 1756; änkan höll verkstad 1756—1760.	1719—1756 (1756—1760)
TENGSTEDT, CARL. Mästare 28 maj 1819; undertecknade såsom bisittare ett mästarbref år 1834, i Nordiska Museets arkiv; ålderman 1841 till ämbetets upplösning 1846.	1819—1846
TOD, JAMES. Mästare 3 nov. 1845.	1845—
TRÄGÅRD, ANTON. Mästare 19 sept. 1812, lefde 1 nov. 1822.	1812—1822
WALLMAN, SVEN LARSSON. Var mästare 1690, ålderman 1696—1703, † 1706. — Stämpel s. w. på ömse sidor om trenne stänglar (fig. 3); af honom kalk från 1698, tillhörig Gösslunda kyrka, Västergötland (meddelande af kand. E. Fischer); bågare från 1699 i C. R. Lamms samling, Näsby, samt begrafningssked, gjord 1704, i Nordiska Museet.	1690—1706
WEDINGHUSEN, HENRIK. Juvelerare, gift 1686, † 1737.	—1737
WENNERWALL, JOHAN MÅNSSON. Mästare 1737, ålderman 1759—1763, † 1768. Änkan höll verkstad	1737—1768 (1768—)

- någon tid. — Stämpel: $\begin{smallmatrix} I \\ W W \end{smallmatrix}$ inom klöfverbladformig ram; af honom kaffekanna i rokokostil från 1759, bågare som tillhört tunnbindargesällskapet i Göteborg, från 1760, i Göteborgs Museum, bågare från 1768 m. m.
- WESTMAN, ERIK. Mästare 1694, omtalad 1711. 1694—1711
- WINBERG, MARCUS GEORG. Mästare 1739, lefde 1751. 1739—1751
- WINTERSTEIN, JOHAN MARTIN. Omtalad som guldsmedsmästare 1693, var äfven kopparstickare; gift 1688 med en dotter af åldermannen Sven Wallman; † 31 aug. 1702. — Stämpel: $\begin{smallmatrix} I \\ M W \end{smallmatrix}$ inom klöfverbladformig ram (fig. 1 och 2); af honom skedar från åren 1698—1700 i grefve W. v. Hallwyls samling (fig. 29) m. fl. st. 1693—1702
- WIRGMAN, ABRAHAM PEDERSSON. Mästare 1709, ålderman 1746—1752, † 1761. — Stämpel: A. W. å ömse sidor om en figur med en fladdrande duk öfver hufvudet (fig. 4); af honom begravingssked från 1716 i Nordiska Museet, fat från 1716 med rikt drifven dekoration i frukter, blad och fåglar samt i midten Juno på en tron (enskild ägo i London); fat, från 1718 (fig. 30) tillhörigt grefve Nils Mörner, Herrborum; fat från 1724 i Nationalmuseum, bågare m. m. 1709—1761
- WIRGMAN, PETTER. Mästare 1733, den föregåendes son. 1733 —
- VOGELBERG, PETTER. Var s. k. frimästare, men blef år 1730 blockmakare. 1720-talet.
- WÄTTERSTEN, JOHAN HINRICH. Mästare 1694—1697; bland hans lärningar var Abraham Wirgman, som inskrefs 1697 och utskrefs 1699. 1694—1697
- ZIMMERMAN, JOHAN MARTIN. Mästare 1752, † 1770. 1752—1770
Änkan höll verkstad till 1 juni 1775. (1770—1775)

Bilaga: Riksvärdien Antoni Grills skrifvelse till guldsmederna i Göteborg den 9 Sept. 1690. (Kungl. Biblioteket.)

Gullsmedhz Skråå.

Hwar efter the sig i alla städer och Provincier i Sweriges Rijke rätta och regulera skola, författat i efterföljandhe Puncter.

1. Ingen Stadh eller Province i Konungariket kan hafwa något Skråå medh mindre der finnes fyra mästare uthi Gullsmedz Embetet, så länge the icke äro så starcke, så skola the lyda under nästa Province som the äro så starcke uthi och hafwa skråå, till dhes dhe och warda så starcke.

2. Ingen må mästare blifwa uthan han hafwer sitt ährliga Bördz och Lärobref och hafv wandrat uppå Embetet In- eller uthrijkes, och ther han will sig nedersättia och mästare blifwa, skall han Embetet kalla låta och dher sin mening och willia tillkänna gifwa, och uthfästa att han der sammastädes hoos twenne mästare uthi Ett samfält åhr sin tijdh öfwer will arbeta, dock aldenstundh honom tyckte det samma förlänge wara, skall den tiden medh penningar kunna afkiöpas och gifwas uthi Lådan een Dahlr koppm:tt för hwar weeka han af tiden afkortar.

3. Hwar också hände att han finge lust sigh i medler tijd In- eller uthlandes wijdare att försökia, är honom thet efterlåtitt, och när han återkommer, skall honom sama tijd blifwa gillat, som han tillförne arbetat hafwer, och när thee åhren förflutne äro, eller som han medh Embetet öfwerenskommer, skall han antaga sitt mästare-stycke att giöra; och emedan som oftast klagomåhl af dem spörs, at de på det tyska mästare-stycke långan tijd och omkostnadt förspilla, och sedan det gjordt är, det icke kunna för-yttra, uthan nödgas omsmälta och altså hafwa förstor skada, ty tillåtes att the icke skola wara ther wedh bundne, uthan efter deras eget godtyckio göra ett stycke arbete, som en wällgiord kanna, skåhll eller begare, som han weet sig at kunna för-yttra. Dock skall han det uthi en der till förordnad mästars wärckstad giöra, hwilket samt åldermannen eller en Bijsittiare granneligen skola acht gifwa, att han det allena, uthan någons tillhielp, ifrån begynnelsen till endan, wäll och uthan något fehl uthförer, och så ehrkiend warder till att giöra ett godt stycke arbete. När han sitt mästarestycke giort hafwer, skall han det för Embetet besee låta; gillas det intet, blifwe afwijsat, och stände hans straff hoos åldermannen och Embetet, wandra på nytt och tiena för mästare-swen in till des han kan för een mästare bestå och achtat blifwa.

4. Inge Mästare-stycke kunna giöras, uthan der tree mästare äro i Embetet, och der de ey så starcke äro, tå skall den samma som will mästare

warda, giöra och upvisa sina mästare-stycken uthi samma furstendömmе ther fyra äro och skråå haf:a, eller och här i Stockholm för Embetet; warder det gillat, tå warde mästare, och gifwe här i Lådan 10 D:r Sm:tt och 5 D:r Sm:tt till gästerij, när det är skiedt, tå gifwe Embetet honom bewijs under dheras Insegell till Borgmästare och Rådth ther han sig will nedersättia, att han är mästare worden och will winna Burskap effter som Lag säger: är thet mästare-söner döttrar eller enkior som mästare-stycke giordt hafwa, gifwe halffparten i Lådan.

5. När åldermanne eller Bijsittare-wahl skee skall, skola alla i Embetet wälia två af Embetz Bröderna, och så skola de det hoos Borgmästare och Rådth angifwa att dhe en af the två, som skickeligaste är ther till wälia, och skall den som walder är till ålderman blifwa så länge han lef:r, medt mindre han för laga förfall kan koma dher ifrån, antingen för någon groof bewislig missgärning, siukdom, fattigdom, stoor försummelse uthi Embetet eller ålder.

6. Och där så hände att åldermannen hade sina wärf och ährenden anten In- eller uthlandes att förrätta, tå skall then äldsta Bijsittiaren Åldermannens stadh bekläda, och en af dhe äldste Embetsbröderna som skickeligaste är, bekläda Bijsittiarekallet, och hvad the giöra thet ware gilt och fast effter skråns innehåld. Hwem här emoot bryter han böte hwar gång 1. D:r sm:tt i Lådan och i fattigbössan 1.

7. Dhen en ungbroder worden är, han skall när åldermannen tillsäger, sielf löpa Embetz Ehrenden widh sträf hwar gång han tredskas 1 D:r Sm:t och för hwar och en han glömmmer tillsäia 1 D:r Sm:tt och skall Embetsbrodern, när han tillsagder är och ej hafwer laga förfall och intet kommer, böta 1 D:r Silfwermynt.

8. Alla Gullsmeder öfwer hela Rijket skall wara förbudet, att dhe intet ringare arbeta af Silf:r än till 13¹/₂ lödigt fjnt, dock bestås den halfwa lödige till ett Remedium, ey heller något ringare gull, än renst till 18 karath 6 green, och intet mehra glass der på försmälta än på 8 Cronor een. Såsom och intet heller någon Gullsmedh må det ena slag gull för det andra förarbета eller försälia till högre pris änn det i sig sielf till wärde effter proof godt kan wara. Och samma arbete som i så mätto warder orätt försåldt, eller och finnes flärd uthi, det blif:r sönderslagit och effter som saaken kan wara till, der effter blifwe saakfält, stadsens Rätt oförkränckt.

9. Skall och så hållas at alla gulsmeder. i upstäderna, skola wara förplichtade, åhrligen at låta rätta deras wicht i Stockholm hoos Inspektoren som der tilstält är, widh boot.

10. Åldermannen skall alla marcknader som i det furstendömmе han under sorterar hållas, besökia och granneligen, alla gulsmedzbodher öfwersee och proba deras Silfwer som dhe till kiöp biuda, sampt deras wichter, och

der något falskt finnes i deras arbete, tå skall han hafwa macht sådant att sönderslå, oansedt ehvem det hålst tillhöra kunde; det som gott befinnes hoos the mästare som under thet furstendömmе och Embete sorterar hwarest han är ålderman uthi, skall han medh en särdeles der till giorder stempell af Provincien, stämpla och skola dhe som det samma Silfwer tillkomer, honom betala för hwart stycke som under 16 lodh är, och han stämplar 1 öre kopp:mt., för det som tongre är, för hwar marck 1 öre kopp:mt. hoos dhe främmande mästarne af andra Provincierna skall han och noga upsicht hafwa om dhe något Silfwer medh sigh föra, det icke medh dheras Embetz rätta Stempell stämplat är, och der han något finner, skall han det uthan något drögmåhll hoos Borgmästare och Rådhs för confiscabelt ankla, blifwer det försummat uthan laga förfall, tå böte åldermannen.

11. Ingen Embetz Broder skall hafwa macht till att borttinga eller förarrendera sin gulsmedzbodh eller wärkstadh för en summa pgr. till någon annan med mindre han är en Embets broder, som embetet uppehålla böör, widh boot 1 mk. lödig sillfwer och 2 D:r Sm:t i fattigbyssan.

12. Så skall och förbudit wara att ingen gullsmedh sigh uthan Embetet skall understå, anten hoos Adeln, Präster, Fougdar, eller under hwems försvar det wara må å landet sig att uppehålla och arbeta; der sig sådant nu finnes skall åldermannen uthi hwilket förstendömmе han finnes, medh Landshöfdingens och Borgmästare och Rådhs tillhielp den samma söka och fördrifwa honom samt alla Bönhasar som finna kunnas, deras wärcktyg af-taga, och skola drifwas ifrån den ena ort eller staden till den andra, så länge dhe förlijka sigh med Embetet.

13. Der så hände att någon twist eller oenigheet förefulle uthi upstäderne mästarne emillan, och de det icke kunde slita och uthföra, så skola sådana ährender och saker till nästa skråå eller till Stokholm blifwa remitterade och förwisade och blifwa effter skråno Innehåld förmedlade eller och äntel. dömde, och den saken fälte restituere och wedergiälle allan then skada och omkostnad han i så måtto förorsakat hafv och gifwe böter i Lådan 1 D:r Smt stadz och landz Lagh oförkränckt.

14. Ingen mästare giöre andres mästare-swen afsöndrigh eller afspen-nig, men förmana dhem heller att dhe åhrligen och wäll tiäna deras mästare, och skall mästaren icke förholla them theras Accorderade löhn, men deras wecko-förtienst richtigt utgifwa.

15. Alle lärodrängar skola antagas in för åldermannen uthi Embetet och hafwa sitt bördzbref med sig, och skall ingen lära mindre än fyra år, och ingen wara förbudin längre än åtta år, i hvilken tid lärodrängen skall vara sin mästare hörig och lydig, och vara flitig uthi sin lärdom och arbetes förrättande, gå sin mästare tillhanda, så att han hafwa sin förnöjelse af honom

och skall mästaren gå hans mästaeswenner och lärodrängar med ett godt lefwerne och Exempel före, icke heller anmoda them till att arbeta om söndagen eller Bönedagarne, uthan hålla them flitigt till kyrckian, såsom kyrckioordningen widare förmåler.

16. Så snart någon mästare i Embetet antagen warder, skal honom denna skråå föreläsas på det han må weta sigh der effter att rätta.

17. Alla medell som inkomma, så af dem som mästare blifwa såsom ock böte- och straffpenningar, skola hoos åldermannen uthi en der till giorder låda wäll förwaras, och skal åldermannen hafwa en nyckel der till och den äldste Bijsittiare den andra, och der som ingen Bijsittiare är tillstädes, skall Embetz Rådhsman taga den andra nyckeln i förvaring.

18. Där så hände att en embetzbroder förfölle uthi fattigdom eller hans Enka, eller någon mästarswen uthi långvarachtig siukdom, skall dem effter nödtröften af dhe medelen uthur lådan meddelas och flitigt Annoteras.

I det öfrige uthi någre små puncter som icke här uthi författade äro kunna sig dhe effter Stokholms skråå regulera, eller här sammastädes medh Borgmästare och Rådhs afgöra.

Effter befalning på Kongl. Cammar Collegii Resolution gifwen i Stokholm d. 23 Maj Anno 1689 och på Embetz wagnar hafwer iag Rijkzwerdien detta Embetes skråå öfwerlefwererat åth åldermannen Johan Hindrich Straub uthi Giötheborg, under hwilket skråå alla mästare i städerne som under Westergjöhland, Halland och Båhuus lähn sortera, skola hafwa sig att effter-rätta. Datum i Giötheborg d. 9 7bris Anno 1690.

Antoni Grill.

Wara med originalet lijka lydande Attesterar Giötheborg d. 12 May A:o 1691.

Magnus Melander.

Ciyit Gothob. Notarius.